

Johann Wolfgang Goethe (1749 – 1832) - Čarodějův učeň

Že ten čarodějník starý
vytáh jednou paty přece!
A teď budou jeho čáry
taky po mém roztáčet se.
Jeho řeč a díla
znám já doslova,
vždyť i ve mně síla
divotvorcova!

Krokem, skokem
pospěš k brodu,
dones vodu,
ať se valí,
aby proudy valným tokem
do lázně se vylévaly.

Pojď, ty koště, slouho starý!
Dost ses narobotovalo.
Oblec tam ty bídné cáry,
abys po mém tancovalo!
Na dvou nohou běhej,
trup a hlavu měj,
tak, a s hrcem spěchej,
vody nabírej!

Krokem, skokem
pospěš k brodu,
dones vodu,
ať se valí,
aby proudy valným tokem
do lázně se vylévaly.

Hleďme! tryskem k břehu dá se,
skutečně, už u řeky je
a teď běží bleskem zase
zpět a k lázni vodu lije.
Podruhé sem pádí.
Vše se vodou dme.
Ve vědrech a v kádi
pění to a vře.

Postůj! Dosti!
Odstup, Vari!
Ty tvé dary
nechcem znova! –
Ach, té zapomnětlivosti!
Neznám kouzelného slova!

Slova, které v to, co býval,
opět by ho proměnilo.

Běda, je tu nový příval!
Kýž by z tebe koště bylo!
Pořád vodu dále
přináší mi sem,
zaléván jsem stále
prudším přílivem.

Že já si tě
nechočím?
Počkej, skočím -
To je zrada!
Kouká divě, kouká lítě,
hůř a hůř to na mne padá.

Ó, ty vyvrheli pekla,
dům chceš utopit jak štěně?
Přes každíčký práh už vztekla
proudí vlna rozběsněně.

Koště jurodivé,
budeš poslouchat?
Dřevem buď jak dřive!
Poroučím ti: stát!

Že tě, koště,
nechočím?
Jen co skočím,
doženu tě,
sekyrou, ty staré chvoště,
na dva kusy rozseknu tě.

Zas už nohama tu plete!
Porazím tě znenadáni,
na zemi se svalíš, skřete,
jak ta sekera tě zraní.
Sláva, už se kácí,
hleďme, ve dvě je!
Znova se mi vrací
dech a naděje.

Běda! Běda!
Oba díly
vyskočily.
Zhouba hrozí!
Chlapů dvě se k práci zvedá -
Kéž se smilovali bozi!

A jak běží! Mokro v sále,
po schodech je vlna hnána.
Ach, té spousty neskonale!

Volám mistra, volám pána.
Dál bych neodolal!
Přišels, pane? Slyš!
Duchů, jež jsem volal,
nezbavím se již.

„Ke zdi, hola,
koště, koště!
Zas jen chvoště!
Pro své čáry
beze škody si vás volá
jen váš pán, váš mistr starý.“

FORST, Vladimír, Věra KARFÍKOVÁ a Helena POLÁKOVÁ. *Literární výchova: Pro 7. ročník základní školy*. 5., přeprac. vyd. Praha: SPN, 1990, Johann Wolfgang Goethe: Čarodějův učeň. s.79 - 84. ISBN 8004243452.

- 1) Kdo v této baladě vystupuje a co dělá?
- 2) Co se děje, když koště nanosí dostatek vody?
- 3) Z které pohádky tento motiv znáš?
- 4) Vyhledej slova, která vystihují zvyšující se nebezpečí vodního živlu.
- 5) Čím se učedník provinil?
- 6) Kdo zvládne přírodní síly?
- 7) Je učedník potrestán?
- 8) Čím se „Čarodějův učeň“ odlišuje od „Krále duchů“? Které typické znaky balada má? Které ne?

Řešení:

- 1) Učedník – oživí koště (nadpřirozené síly), aby mu sloužilo.
- 2) Nosí vodu stále, učedník jej neumí zarazit. Sekyrou jej přesekne – obě části oživnou a pokračují v nošení vody.
- 3) Hrnečku, vař!
- 4) Vše se vodou dme, všude to pění a vře, zaléván jsem stále prudším přívalem, přes práh proudí vlna rozběsněně, po schodech je vlna hnána.
- 5) Vzýval nadpřirozené síly, aniž by byl k tomu dostatečně povoláný (vzdělaný).
- 6) Pouze mistr.
- 7) Ne.
- 8) Ano: rychlý dějový spád, dialog (monolog), nadpřirozené bytosti, prvky lidové slovesnosti, poučení; ne: tragický konec, ponurý děj, vina (porušení mravních pravidel) a následný trest.

Johann Wolfgang Goethe (1749 – 1832) - Král duchů

Kdo to tak pozdě ujíždí tmou?
To otec s dítětem před sebou,
v náručí synáčka zahřívá,
tak jedou vichrem, jedou ti dva.

„Co schováváš oči, nač by ses bál?“
„Ty nevidíš tatínku, že je tam král?
Král duchů s korunou... vlečka až sem...“
„Jen mlha, děcko, leží pod lesem.“

Pojď se mnou, chlapečku, vezmu tě k nám,
budem se dobře mít, všecko ti dám,
mám kvítí všech barev v svém království
a plášť mé matky se zlatem jen skví.

„Tatínku, tatínku, neslyšíš nic?
Král duchů mě volá čím dál tím víc!“
„Klid, dítě, sed' klidně a neměj strach,
to šustí jen listí v křoviskách.“

Pojď se mnou, hezký chlapečku, chceš?
Mé dcerky tě chtějí za bratra též.
Mé dcerky protančí celičkou noc,
uspí tě v písničkách na dobrou noc.

„Tam, táto, tam do tmy se podívej!
Král duchů a princezny kolem něj!“
„Už hledím, hledím, děcko do mlhy:
to jsou přec vrby, ty staré mátohy!“

Můj mazlíčku, tvé krásné tílko mám rád -
pojď po dobrém, sic budeš litovat!
„Tatínku, táto, už na mě sáhl král!
Co mi Král duchů, co mi udělal!“

Tu zděsí se otec, pustí se v cval,
s chroptícím děckem domů se hnal.
Do dvorce dojel z posledních sil,
děcko však z mrtvých již nevzkřísil.

(přel. Jarmila Urbánková)

HNÍZDO, Vlastislav. *Čítanka světové literatury*. 3., upr. vyd. Praha: SPN, 1989. Johann Wolfgang Goethe: Král duchů. s. 172 – 173. ISBN 80-042-3899-8.

- 1) Které postavy najdeme v příběhu?
- 2) Jak je jejich řeč vyznačena?
- 3) Proč má chlapec vidiny a slyšiny?
- 4) Shrň stručně děj. Jak příběh končí?
- 5) Proč chlapec zemřel?
- 6) Koho tu představuje Král duchů?
- 7) Jakým způsobem získává chlapce?
- 8) Jaký druh rýmu je zde použit?
- 9) První a poslední sloka jsou od ostatních odlišné slohovým postupem. Vysvětli rozdíl.
- 10) Je báseň dějová (epická), lyrická (básnické prostředky, city, nálady...), nebo lyricko-epická?
- 11) Jak nazýváme takovýto literární žánr, založený na dialogu, s rychlým dějovým spádem, z české literatury využívaný např. Erbenem a Nerudou?

Řešení:

- 1) Krále duchů, otce a malého syna.
- 2) Otec a syn mají své věty uvozeny uvozovkami, Král duchů hovoří bez nich.
- 3) Bud' má bohatou fantazii (bojí se – jedou ve větru, v mlze a ve tmě), nebo má vysokou horečku.
- 4) Otec veze před sebou na koni syna v noci domů, pospíchají, chlapec vidí duchy, umírá dřív, než dojedou (tragický konec).
- 5) Bud' z nemoci, nebo ho otec umačkal (jak ho chtěl ochránit).
- 6) Smrt.
- 7) Nejdříve láká, nabízí, slibuje, v závěru vyhrožuje.
- 8) Sdružený (aabb).
- 9) Je to čistý popis v er-formě, ostatní je dialog v ich-formě.
- 10) Lyricko-epická.
- 11) Balada.